

האפשרות שמדינה כזו תהווה מעין מצבור של עבודה זולה, וכנראה לניצול בידי ישראל וירדן, דבר שיחסום כל אפשרות להתפתחות בעתיד.

מאחר שיחנות אלו התנהלו לפני השלב הבא של ועידת ז'נווה, קשה היה להפריד בין טענותיהם לבין השקפותיהם האמיתיות. טבעי שאנשים כאלה יציגו במצב כזה תביעות נוקשות מאוד. כבסיס למיקוח רבים מהדבר רים שנאמרו לנו, נאמרו לאור שיחותי החשובות של קיסנינג'ר, המתנהלות כעת. עליהם להגיע להחלטות מסוימות ביחס לכך. אך כל מה שיש ביכולתנו לדווח הוא מה שנאמר לנו.

איני זוכר שד"ר חבש אמר כי הם מגנים את הטרור, אך זוהי שאלה אותה העלינו בצורה רצינית מאוד בפני כל השלושה, על רקע אמונתנו העזה באי-אלימות ובכוחו של המאבק הבלתי-אלימים. דומני שחבש היה נכון לומר, כי הוא חש שבעבר הסתמכו אנשי יתר על המידה על סוג זה של מאבק, והוא חש כי הם עשו מישגים, וכי הם פתוחים לביקורת, בייחוד מצד אנשים בהם הם רואים ידידים.

● **האם חבש נראה בריא?**

בהחלט. הוא אדם מרשים מאוד, אינטליגנטי ובעל לשון צחה. מבחינה גופנית, הוא נראה בחדר גמור. שמעתי שהיה חולה, נבפשתו איתו בביתו.

אשר לשיחות ז'נווה — חבש מתנחל, להן, כמוכן. מדברי עראפאת קיבלנו את הרושם שאינו יכול להעניק גיבוי ברור לנוסחה הטרטוריאלי של שמטר חוואתמה, בהצהרה שמטר לפול ג'ייקובס (הפנייה לישראלים, שפורר סמה בדיעות אחרונות), כיוון שחש שאינו יכול לדבר בשם אירגון-השיחור הפלסטיני כולו. אולם, אנחנו חשנו שיש בו נכונות מסוימת לכך, וכי דבר זה יכול להיות נדון באופן רציני בפגישות שתבואנה.

● **עדיכמה מייצג עראפאת את אירגון השיחור הפלסטיני?**

ייתכן שהדבר קשור בתגובתו האיטית על הצהרתו של חוואתמה. הוא אמר שהדבר חייב להיות מובא בפני הוועידה הפלסטינית, האמורה להתכנס בקרוב (אחרי שנדחתה השנה כמה פעמים).

אחת הדיעות שהועלתה בפנינו, והנשמעת מעניינת, גורסת שחשיבות הצהרתו של חוואתמה היתה בכך שביטא את עמדתו של עראפאת, אך עראפאת עדיין אינו יכול לאמרום בפה מלא.

מישהו סיפר לנו זאת, ולאחר אדם יש מהלכים בתוככי הרשת הפלסטינית, אך קשה לוודא דברים אלה.

● **האם מוכנים הפידאיון לכוף בעצמם לז'נווה, או רק להעניק את כרכתם למישהו אחר?**

עראפאת לא היה עדיין מוכן לדבר על כך. זוהי נקודה שבה יש עדיין לדון. אין ספק שזוהי אחת השאלות העיקריות, כשדיברנו עם אנשים במצרים, למשל — או עם הדובר המצרי שהיה בז'נווה, תחסיך באשיר, נראה לנו כי הוא חש שבסופו של דבר יצטרפו הפלסטינים למשאומתן בז'נווה, והוא אמר שהם מלאי-תיקוה. ברור שדיברנו לא רק עם מנהיגיהם הראשיים של הפלסטינים, אלא גם עם אנשלקטואלים והיאורטיקנים פלסטינים רבים. גילינו אצלם תחושת חרדה כללית מפני המישטרים הערביים, ופחד שמא יהפכו הפלסטינים לכלי-מישחק על לוח השחמט של ז'נווה.

● **עם מי נפגשתם מקרב הפלסטינים הי אחרים בכיירות?**

דיברנו עם רבים, וביניהם אותו עורך-דין, שהוא ערביי ישראלי שגורש, אדם מרשים מאוד. כן נסענו למחנות, ונפגשנו עם רבים מהמנהיגים המקומיים בתוך המחנות.

..חוואתמה אינו יכול לאחוז בחבל בשני קצותיו...

ודברנו גם עם אנשים מן המחנות, אנשים צעירים, התרשמנו מאוד, הן מתנאי-החיים הקשים מאד בתוך המחנות, והן מהחלטתם הנחושה של האנשים, להעניק למצב ציבוי אנושי מאד, עליאף הנסיבות הבלתי-אנושיות. הם מקיימים גנייילדים, ושולחים את בניהם לאוניברסיטאות. שיעור הסטודנטים מקירבם גבוה במיוחד. המישפחה כולה חוסכת פרוטה לפרוטה, בדומה מאד ליהודים, ושולחת את הבן לאוניברסיטה.

● **האם דיבר עראפאת על דויקוים בין אירגון-השיחור הפלסטיני לבין ירדן?**

עד כמה שזכור לי, העלינו את השאלה פעמים אחדות, אך לא קיבלנו עליה תשובה ברורה. דומני שפעם אחת אמר שאין לו הזכות לפלוש לתוך הריבונות הטרטרי ריאלית הירדנית, אך אינני בטוח. כל הזמן חשתי כי דבר זה יכלל לבסוף בפיתרון כלשהו, שחלקים אחדים

* מדינה פלסטינית בגדה המערבית וברצועת עזה.

הכומר דניאל בריגון

„הודעותי עמוקות...”

של ירדן ימסרו לפלסטינים, אך איני זוכר אם קיבלנו הבהרה כלשהי לכך.

● **מה דעתכם על חוואתמה, אחרי התקף רית במעלות?**

זה היה הדבר האחרון לו ציפינו. זה היה מוזעזע. כשהודיעו על כך, לא האמנו למישמע-אוזנינו. שיחתנו עם חוואתמה היתה באמצעות מתרגם, עורך-דין. הוא מדבר אנגלית, אך רצה להיות בטוח.

עם חוואתמה נפגשנו בכיירות. זו היתה הפגישה הראשונה שלנו, והוכנסנו לשם תחת מישמר כבד. זה היה מרשים מאד. המון נשק, וכל זה. אבל קשה היה שלא להתרשם מחוואתמה, וזה היה הדבר שהגביר עוד יותר את התדהמה לאחרי-מכן.

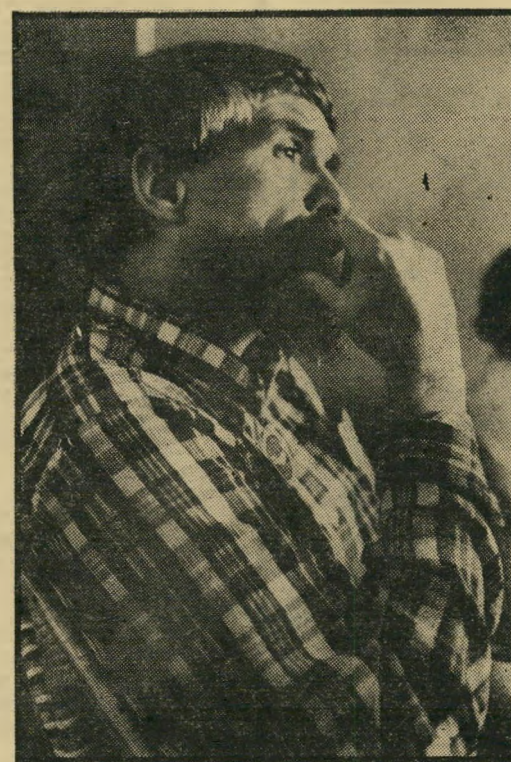
שאלנו אם נוכל להקליט את שיחתנו איתו, והוא אמר: „כמוכן. אין לי שפה אחת בשביל הודעות פומביות ושפה אחרת בשבילכם.”

סיפרנו לו ששמענו דיווחים סותרים על דעתו על ההצהרה שמטר לג'ייקובס, ושאלנו אם אומנם חזר בו ממה. הוא השיב בשלילה. אחר-כך דיבר על כך שאיר-גונו מתנגד לטרור מאז 1969. זה נאמר באופן פשוט מאד, וכל מה שאמר, נאמר במישפטים פשוטים וישירים כאלה. התמורה המפתיעה שחלה במצב, לאחר התקרית במעלות, הדהימה אותנו כליל.

חוואתמה היה שקט מאד, מהורהר מאד, כימעט עדין. הפעולה במעלות מתוספת לכל מה שראינו, ולניסיון-העבר.

אני סבור שבקרב הפלסטינים קיים פחד גובר והולך, והייתי אומר שהוא גם מוצדק במידה מסוימת. עם נודדיו הנימרצים של קיסנינג'ר בין דמשק, קהיר, ירושלים וכ"ו — עלול עתידם של הפלסטינים להישחק.

● **הוא אמר זאת?**

הוא אמר זאת, וגם אנו אומרים זאת, כמוכן, על יסוד ידיעתנו וניסיונו עם מדיניות-החוץ של קיסנינג'ר במלחמת הודו-סין, הנמשכת עד עצם היום הזה, עליאף הסכם-השלום שהושג, כביכול.

אנו מברכים על העובדה ששפיות-הדמים בוויאט-נאם שוכה במיקצת, ולו התערבותו, אך יחד-עם-זאת אנו גם חודרים מאד — כמו כל מי שלמד את האידיאלוגיה של קיסנינג'ר ומי שעקב אחר תפיסתו את מאזן-הכוחות, ומכיר את יחסו לנשק גרעיני טאקטי, כאל מכשיר מתון ביותר לפיתרון סיכסוכים מקומיים.

במשך שיחות פאריס, שעברון קיבל את פרס נובל לשלום, הרי עליפי מקורות מוסמכים הוא איים על הצפון-וויאטנאמים 14 פעם בשימוש בנשק גרעיני טאקטי מסוג זה. כשזה נוגע לשאלה של צדק, ובייחוד לעם אלמוני כמו הפלסטינים, אנו סבורים שלאנשים כמו חוואתמה יש סיבה טובה מאד להרדתם.

● **חוואתמה הוא, מבחינה מסוימת, יקרי רן של השמאל החדש באירופה ובארצות-הברית. למרות העובדה שהוא מנהיגו של אירגון-הפידאיון הקטן ביותר, הרי הוא הי מפורסם ביותר, והמצוטט ביותר מבין המנהיגים הפלסטיניים, ברחבי העולם המערבי. האם אינכם סבורים שתנועת השמאל החדש ותנועות-השלום במערב, באמריקה ובאירופה, חיי-כות להגיב בתוקף על פרשת מעלות? שלחתי מיברק לז'אנפול סארטר, וביקשתי תיו להגיב על כך בחריפות. הדבר שאירע בי מעלות מהווה מכה נוראה למחנה-השלום הישראלי. זה גרוע בהרבה מקריית-שמונה. העובדה שחוואתמה עשה דבר כזה, מויד לאחר שהצהיר כי הוא בעד הסכם של שלום**

..שום דבר אינו יכול להצדיק החוקת תלמידים כבני-ערובה...”

עם ישראל, מערערת את אמונו של הציבור הישראלי ככל העולם הערבי. גורדה מאיר ממש זרחה מאושר, בדבריה כאותו ערב במלווייה וברדיו על אסון מעלות, כאשר הדגישה שנאסף חוואתמה הוא האחראי לזוועה.

אנחנו חשנו שבגדו בנו. דבריו של חוואתמה בשיחה עימנו, על כך שהוא מתנגד לטרור מאז 1969, נראים לנו עכשיו כהונאה.

הרי אנחנו לא באנו לשם כעיתונאים! באנו כאנשים רציניים מאד, וגם קיבלו אותנו בתוך שכאלה. הם הביעו בפנינו את דיעותיהם על אלימות ועל ערך החיים. העניין הזה זיעזע אותנו עמוקות.

● **האם דיברתם גם עם פלסטינים בשמי חים המוחזקים?**

דיברנו עם פלסטינים כאן, מרביתם מפחדים להביע את דיעותיהם בגלוי, או להרשות שיצטוו אותם בשמור-תיהם. איננו סבורים שעלינו לגלות את שמותיהם. הם אמרו שהדיבור תגלוי על תנאי-חיהם של הפלסטינים בשטחים המוחזקים, על מדיניות-הדיכוי, ועל המצב הכלכלי שלהם יזיק להם, והם יואשמו בחתירה תחת השילטון הישראלי.

● **האם הפלסטינים בשטחים המוחזקים אמרו לכם שאירגון-השיחור הפלסטיני מייצג אותם?**

איני יודע אם ניסחנו את השאלה כך. אני זוכר אחד שאמר זאת, וביקש שלא יצטוו את הדברים בשמו. הרושם שקיבלנו הוא שהם חשים כי האירגון מייצג את מטרותם, מבחינה מסוימת. הם דיברו גם על איי-כולחם ליצור לעצמם אירגון פוליטי משלהם כאן. כל ניסיון כזה נחשב מייד כהתמרדות, אמר לי מישור.

● **האם אתם סבורים שהם היו מעוניינים להקים להם נציגות משלהם, שאינה תלויה בעראפאת — או שלא ננעתם בנושא זה? באיזו מידה מייצג אירגון-השיחור הפלסטיני את הפלסטינים היושבים בשטחים המוחזקים?**

אלה הן שאלות פוליטיות שקשה מאד להשיב עליהן. אני קיבלתי את הרושם שהם הודיעו מהטבה במעלות, בדיק כמונו.

● **מזומר, השיחות שלכם עם האנשים בי שטחים המוחזקים נערכו אחרי הטבח?**

כן. והם הודיעונו בייחוד מהדברים שאמר חוואתמה. אותם מסרנו להם. אבל זהו רק הרושם שקיבלנו. יש לי רושם שהם חשים כי בעיותיהם כה מיוחדות למצבם שלהם, תחת מימשל ישראל, עד שהיו רוצים באירגון כלשהו משלהם, שייצג את דרישתם לזכויות אוהדות ואשר ימנע שורה ארוכה של פגיעות בזכויות-האדם שלהם.